

Ehdotuksia ihmisoikeuspoliittiseen toimintaohjelmaan 2016:

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten (transihmisten ja intersukupuolisten) ihmis- ja perusoikeuksiin kohdistuvat loukkaukset, syrjintä ja syrjivät käytännöt tulee tunnistaa ja niihin tulee puuttua.

Myös valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilanne on noussut esille.

1. Transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2002 1 §:n 1 kohdan muuttaminen ja lain kokonaistarkastelu.

Transsukupuolisten henkilöiden oikeus tasa-arvoon, ruumiilliseen koskemattomuuteen ja yksityis- ja perhe-elämään ei toteudu, kun sukupuolen juridisen vahvistamisen edellytykseksi on säädetty se, että henkilö on steriloitu tai muusta syystä lisääntymiskyvytön.

Perustuslain 6 §, 7 §

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen työryhmän loppuraportissa (6.5.2015, STM 2015:23) on jo olemassa valmis hallituksen esityksen muotoon tehty ehdotus lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen poistamisesta.

Työryhmä ehdotti, että tulevaisuudessa lisäksi selvitetään mahdollisuutta muuttaa lainsäädäntöä siten, että henkilö voisi ilmoittaa tai tehdä hakemuksen sukupuolensa vahvistamisesta väestötietoihin ja rekisterimerkinnän muutos voitaisiin tehdä ilman vaatimusta lääketieteellisen selvityksen antamisesta transsukupuolisuudesta. Vaatimusta täysi-ikäisyydestä sukupuolen oikeudellisen vahvistamisen edellytyksenä olisi perusteltua tarkastella ja tulisi arvioida, miten sukupuolensa vahvistaneiden henkilöiden vanhemmuudesta säädetään

Eduskunnan lakivaliokunta totesi mietinnössään (LaVM 7/2015 vp) hallituksen esityksestä (HE 65/2015), joka koski avioliittolain muutoksen 156/2015 edellyttämiä muita lainmuutoksia, että asiantuntijakuulemisessa oli noussut esiin lukuisia translakiin kohdistuvia muita muutostarpeita, kuten nk. lisääntymiskyvyttömyyttä koskevan edellytyksen poistaminen. Koska esille nousseet muut muutostarpeet eivät liittyneet avioliittolain muutokseen, niitä ei valiokunnan mukaan ollut mahdollista arvioida eikä toteuttaa nyt käsiteltävänä olleen esityksen yhteydessä. Saadun selvityksen valossa translain muutostarpeiden kokonaistarkastelu todettiin kuitenkin aiheelliseksi.

2. Sukupuolensa korjaavien ihmisten on saatava samat lisääntymistä edistävät palvelut kuin muidenkin, esimerkiksi sukuolosuhteiden tallentamisessa ja hedelmöityshoidoissa. (TAS 297/2013)

PL 6 §

3. Intersukupuolisten lasten oikeudet ruumiilliseen koskemattomuuteen ja omaksi koetun sukupuoli-identiteetin mukaiseen elämään voivat hoitokäytännöissä jäädä toteutumatta, kun sukupuoli määrätään mahdollisimman varhain ja kasvua valittuun sukupuoleen ohjataan muun muassa hormonihoidoin ja leikkauksin.

Euroopan perusoikeusvirasto FRA 4/2015

“Member States should avoid non-consensual ‘sex-normalising’ medical treatments on intersex people.”

Suomessa tarvittaisiin oikeiden hoitolinjausten tueksi myös lisää tutkimusta siitä, miten syntymän yhteydessä tehdyt ratkaisut ja lapsuusiän hoidot ovat vaikuttaneet intersukupuolisten henkilöiden elämään.

PL 6 §, 7 §

4. Toimenpiteet raskauden ja perhevapaiden perusteella tapahtuvan syrjinnän ehkäisemiseksi, erityisesti määräaikaisten työntekijöiden osalta.

Selvitetään mahdollisuudet selkiyttää työ- ja virkamieslainsäädäntöä raskauteen ja perhevapaisiin perustuvien epäasiallisten ja syrjivien menettelyjen ehkäisemiseksi nykyistä tehokkaammin. Palvelussuhdelainsäädäntöä täydennetään kielloilla, jotka koskevat määräaikaisten palvelussuhteiden uusimatta jättämistä ja niiden keston rajoittamista raskauden taikka perhevapaan käyttämisen perusteella. Järjestetään kattava tiedotuskampanja raskauteen ja perhevapaisiin perustuvan syrjinnän vähentämiseksi. (Tarkemmat perustelut hankkeen tarpeellisuudesta on kuvattu tasa-arvovaltuutetun ihmisoikeustoimintaohjelmaa valmistelevalle toimikunnalle toimitetussa tasa-arvovaltuutetun lausunnossa TAS/347/2011).

Oikeudet, joihin liittyy: PL 6 § (yhdenvertaisuus, sukupuolisyryjinnän kieltä ja viranomaisten velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa); Cedaw-komitean päätelmät Suomen viidennen ja kuudennen määräaikaishetimitin johdosta (kohta 26).

Tasa-arvovaltuutettu teki – asiaa koskevan sääntelyn tehostamiseksi ja sääntelyn tekemiseksi paremmin tunnetuksi erityisesti työpaikkatasolla – vuonna 2005 työministeriölle ehdotuksen työsuopimuslain (2001/55) täydentämisestä niin, että työsuopimuslaissa nimenomaisesti kielletäisiin määräaikaisten palvelussuhteiden uusimatta jättäminen ja niiden keston rajoittaminen raskauden taikka perhevapaan käyttämisen perusteella.

”Syrjintä raskauden ja perhevapaiden perusteella. Raskauteen ja perhevapaiden käyttöön perustuva syrjintä työelämässä on merkittävä ongelma. Tasa-arvovaltuutetulle tulevista, työelämää koskevista yhteydenotoista suuri osa on raskauteen ja perhevapaisiin perustuvia syrjintäepäilyjä. Raskauteen ja perhevapaisiin perustuvan syrjinnän yleisyys on tullut esiin myös työmarkkinajärjestöille tehdyissä kyselyissä (tasa-arvovaltuutetun vuonna 2002 tekemä kysely ja Tampereen yliopiston Työelämän tutkimuskeskuksen vuonna 2009 tekemä selvitys). Raskaus on yleinen syrjintäperuste tasa-arvolakiin perustuvissa oikeusjutuissa. Myös silloin, kun rikoslain työsyryjintäkieltoa sovelletaan sukupuoleen perustuvan syrjintäkiellon nojalla, kysymys on useimmiten raskauteen perustuvasta syrjinnästä. Muun muassa YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän kieltävän yleissopimuksen valvontakomitea on ilmaissut huolensa raskaana olevien ja perhevapaita käyttävien työntekijöiden työsuhdeturvan toteutumisesta Suomessa.

Tasa-arvolakiin 1990-luvulla tehdyillä muutoksilla pyrittiin selkiyttämään suojaa raskauteen perustuvaa syrjintää vastaan erityisesti määräaikaishetimitin työsuhdeissa ja saattamaan tällainen syrjintä

seuraamusten osalta samaan asemaan kuin työnantajan muu tasa-arvolain mukaan kielletty menettely. Nyt olisi aika arvioida lainsäädännön tehokkuutta ja toimivuutta tältä osin ja löytää keinoja raskauteen ja perhevapaiden käyttöön perustuvan syrjinnän vähentämiseksi. Usein syrjintää tällä perusteella ilmenee määräaikaisten työsuhteiden yhteydessä.

Tasa-arvovaltuutettu teki - asiaa koskevan sääntelyn tehostamiseksi ja sääntelyn tekemiseksi paremmin tunnetuksi erityisesti työpaikkatasolla - vuonna 2005 työministeriölle ehdotuksen työsopimuslain täydentämisestä niin, että laissa nimenomaisesti kiellettäisiin määräaikaisten palvelussuhteiden uusimatta jättäminen ja niiden keston rajoittaminen raskauden taikka perhevapaan käyttämisen perusteella. Tasa-arvovaltuutettu katsoi, että määräaikaisten työntekijöiden aseman sääntelyssä voidaan pitää puutteena sitä, ettei työsopimuslaissa ole tällaisia säännöksiä. Ne olisivat määräaikaisissa työsuhteissa oleville työntekijöille samalla tavalla merkittäviä kuin toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa oleville on työsopimuslaissa jo oleva kielto irtisanoa työsopimus työntekijän raskauden johdosta tai siitä syystä, että työntekijä käyttää oikeuttaan perhevapaaseen. Tasa-arvolain syrjintäkiellot täydentävät viimeksi mainittuja työsopimuslain säännöksiä ja lainvastaisen toiminnan seuraamukset voivat määräytyä sekä työsopimuslain että tasa-arvolain perusteella. Sen sijaan määräaikaisen työsopimuksen uusimatta jättämistä raskauden tai perhevapaan perusteella sekä määräaikaisen palvelussuhteen rajoittamista kestävänsä vain äitiys-, isyys- tai vanhempainloman alkuun koskevat vain tasa-arvolaisissa oleva kielto ja tasa-arvolain mukaiset seuraamukset. ”

Vihapuhe ja naisviha

Vuoden 2015 lopussa keskusteluun on noussut naisiin kohdistuva vihapuhe ja seksuaalinen häirintä. Ilmiö on tullut keskusteluun turvapaikanhakijoiden määrän kasvun myötä. Kuitenkin naisiin kohdistuva väkivalta ja sen osana seksuaalinen häirintä on ollut huolestuttava ilmiö jo paljon pidempään. Vihapuheeseen voidaan puuttua osin rikoslain 11:10 säännöksen pohjalta. Kyse on kuitenkin määritelmän mukaan kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

Vihapuheen määritelmässä ei ole otettu huomioon naisiin kohdistuvaa vihapuhetta. Äärikeskustelussa maahanmuuttajia ymmärtäjiin kohdistetaan tavanmukaisesti uhkauksia tai toiveita, että heidät raiskataan. Samalla muukalaisvihamielisissä keskusteluissa korostetaan sitä, että halutaan suojella tyttöjä ja naisia.